

з факультативною компетенцією, якою наділені всі міжнародні суди та арбітражі, володіє також спеціальними повноваженнями щодо деяких категорій суперечок.

Ключові слова: реальний зв'язок, прапор, міжнародне право, судно, Міжнародний трибунал з морського права.

Резюме

Пивторак Г. Ф. Международный трибунал по морскому праву как механизм разрешения споров относительно юрисдикции государства флага.

Статья посвящена исследованию практики Международного трибунала по морскому праву по решению морских споров в контексте установления «реальной» связи суда с государством флага. Трибунал – новый судебный орган, который, наряду с факультативной компетенцией, которой наделены все международные суды и арбитражи, обладает также специальными полномочиями в отношении некоторых категорий споров.

Ключевые слова: реальная связь, флаг, международное право, судно, Международный трибунал по морскому праву

Summary

Pivtorak G. International Tribunal for the Law of the Sea as the mechanism of dispute response to the jurisdiction of the state of the stamp.

The article investigates the practice of international arbitration in the settlement of maritime disputes in the context of establishing a genuine link between the ship and the flag state. In the process of centuries-old use by the states of the maritime space, it has become necessary to develop a qualitative dispute settlement system at the international level. Therefore, research of arbitration practice in international maritime law is relevant and necessary.

Key words: genuine link, flag, international law, ship, International tribunal for the Law of the Sea.

УДК 341.24(100)

О. О. ХАРЧУК

Олександр Олександрович Харчук, кандидат юридичних наук, доцент Київського університету права НАН України

СТАЛИЙ РОЗВИТОК НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Проблема розвитку посідає окреме місце у міжнародному економічному праві. Виникнення у другій половині ХХ ст. цього питання було зумовлене відповідним станом міждержавних економічних відносин. Спільні дії як розвинених держав, так і тих, що розвиваються, в ООН, СОТ, ЮНКТАД і ЮНІДО та інших міжнародних організаціях дали змогу прийняти такі важливі документи, як Принципи міжнародних торговельних відносин і торговельної політики, що сприяють розвитку, Декларація і Програма дій зі встановлення нового міжнародного економічного порядку, Хартія економічних прав і обов'язків держав, Лімська декларація і Програма дій з промислового розвитку і співробітництва. Важливо, що згадані міжнародні акти закріпили систему універсальних імперативних норм, яка комплексно регулює значну частину міждержавних відносин – міжнародні економічні відносини. Саме закріплені в них принципи формують основу розвитку нової галузі міжнародного права – міжнародного економічного права. Дотримання цих універсальних імперативів має на меті перебудову сучасних міжнародних економічних відносин і закріплення інтересів усіх держав незалежно від рівня розвитку, соціальної системи, політичної значущості чи географічної величини.

Питання розвитку становить значний науковий інтерес. Дослідженню тих чи інших аспектів цього явища присвячено праці таких українських учених, як Б. В. Бабіна, В. А. Василенка, І. І. Лукашука, Н. Д. Янчук та ін.

Зарубіжними вченими також чимало уваги було приділено праву на розвиток. Так, це питання досліджувалося М. Беджауї, К. Васакою, Л. М. Ентіним, С. В. Масловою, Ю. М. Колосовим, О. Ріверою, Г. І. Тункіним та ін.

Право на розвиток тісно і нерозривно пов'язане із реалізацією державами різних принципів міжнародного економічного права. На прикладі принципу розвитку справедливої економічної співпраці можна насамперед простежити, що будь-яке втілення цього принципу в міжнародних економічних відносинах безпосередньо пов'язане з такими загально визнаними принципами міжнародного економічного права, як принцип співпраці держав та їх суверенної рівності, а також спеціальним принципом – неприпустимості економічної дискримінації. Аналіз чинних міжнародно-правових актів дає змогу зазначити, що основні елементи змісту принципу було закріплено в Декларації 1970 р., загальних принципах ЮНКТАД 1 (п. п. 6, 7, 9, 10), Декларації про встановлення Нового міжнародного економічного порядку (п. 4 «b»), Хартії економічних прав і обов'язків держав (ст. ст. 3, 4, 6, 8, 9–14, 17, 21, 23, 24, 26, 28, 31). «Новий міжнародний економічний порядок повинен бути заснований на повній повазі таких принципів: ... б) найширша співпраця всіх держав-членів

міжнародного співтовариства, заснована на справедливості, наслідком чого можуть бути ліквідовані переважачі в світі диспропорції і забезпечено процвітання для всіх»¹. Важливими елементами змісту принципу розвитку справедливої економічної співпраці є: право кожної держави незалежно від її соціально-економічної системи брати участь у будь-якій формі економічної співпраці на основі рівноправності і взаємної вигоди та без будь-яких виявів дискримінації стосовно третіх держав. Наступний елемент – це те, що співпраця може відбуватися на будь-якому рівні: універсальному, міжрегіональному, регіональному – з урахуванням інтересів третіх держав. І, нарешті, кожна держава зобов'язана співпрацювати шляхом участі в міжнародних договорах чи міжнародних організаціях². Тобто, держава не повинна ухилятися від участі в міжнародній співпраці, що має сприяти економічному прогресу країн і народів. Крім того, будь-яка держава повинна мати право брати участь у процесі прийняття рішень для врегулювання світових економічних проблем шляхом перебудови міжнародних економічних відносин і встановлення нового міжнародного економічного порядку; держави, що розвиваються, мають діставати сприяння в їх економічному розвитку і право на отримання економічної допомоги («право економічного розвитку»)³.

Разом із тим нормативне закріплення права на розвиток віднайшло окреме висвітлення у низці міжнародно-правових документів. Так, у 1961 р. Генеральна Асамблея ООН ухвалює резолюцію «Міжнародна торгівля – важливий інструмент економічного розвитку»; у 1974 р. Конференція ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД) приймає резолюцію «Принципи, які визначають міжнародні торговельні відносини і торгівлю політику, що сприяє розвитку». Так, принципом 12 Декларації Ріо з навколишнього середовища і розвитку від 14 червня 1992 р. встановлено, що держави повинні співпрацювати з метою розвитку ефективної і відкритої міжнародної економічної системи, яка б забезпечила економічний і сталий розвиток в усіх країнах. Заходи торговельної політики не мають призводити до свавільної чи необґрунтованої дискримінації або створювати приховані обмеження міжнародної торгівлі. Принципом 14 Декларації Ріо з навколишнього середовища і розвитку від 14 червня 1992 р. зобов'язано держави здійснювати ефективну співпрацю. Мета співпраці полягає в усуненні диспропорцій між розвиненими країнами і країнами, що розвиваються, шляхом закріплення односторонніх переваг останніх у відносинах із першими і створенні таких умов, які сприятимуть розвитку економіки.

Допомога на розвиток може надаватися у різних формах. Якщо говорити про фінансові механізми, то до таких можна віднести надання грантів, пільгових періодів кредитування, кредитів, списання кредитної заборгованості, проведення технічної співпраці з метою розвитку, реалізацією програм технічного сприяння та ін. Така допомога характеризується соціально-економічною спрямованістю і носить пільговий характер для держави, якій її надають. Характер такої допомоги відрізняється залежно від потреб держави-реципієнта.

Право на розвиток не можна собі уявити без інституціональних механізмів міжнародного економічного права. Одним із них виступає Конференція ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД). Вона здійснює діяльність, покликану допомогти країнам, що розвиваються, інтегруватися в глобальну економічну систему і виступає другою за значущістю міжнародною організацією після Світової Організації Торгівлі (СОТ)⁴. Іншим таким міжнародним механізмом є Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО), яка також присвячує увагу розробці цього питання. Достатньо згадати хоча б той факт, що 2–6 грудня 2013 р. відбулася XV сесія Генеральної конференції ЮНІДО, робота якої була присвячена Лімській Декларації як засобу досягнення загального і сталого промислового розвитку. За результатами обговорення було прийнято Резолюцію GC.15/Res.1, у п. 2 якої зазначено, що рушійною силою розвитку виступає індустріалізація, водночас окремо наголошується на необхідності промислового розвитку з метою досягнення економічного зростання⁵.

Питанню розвитку приділяють увагу й інші міжнародні організації. Так, на європейському континенті діє Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), яка в своїй діяльності охоплює не лише країни Європи, а й залучає до співпраці країни Азійського та Американського континентів, координуючи їх діяльність у сфері розвитку.

Світова організація торгівлі, яка прийшла на зміну ГАТТ, також не стоїть осторонь проблем розвитку. Так, СОТ підтвердила систему загальних преференцій, на якій базуються торговельні відносини між ЄС та значною кількістю країн, що розвиваються.

Зрозуміло, що діяльність інституційних установ на глобальному, регіональному і субрегіональному рівнях сприяє розвитку партнерських відносин на міждержавному рівні з метою досягнення розвитку. Співпраця держав на інституційному рівні впливає на формування сучасного міжнародного економічного порядку, прискорює формування важливих концептуальних положень правового, економічного і політичного характеру та сприяє загальносвітовому розвитку.

Отже, можна говорити про становлення у міжнародному економічному праві принципу права на розвиток, заснованого на міжнародно-правових нормах. На думку С. В. Маслової, до імперативних елементів нормативного змісту цього принципу можна віднести обов'язок участі з метою співпраці; надання допомоги на розвиток; сприяння процесу розвитку на міжнародному, регіональному і національному рівнях; визнання за державами права на розвиток і забезпечення його здійснення; заборона дій, які перешкоджають розвиткові⁶. Тобто, право на розвиток – це всебічний економічний, соціальний, культурний і політичний процес, який має бути спрямований на підвищення добробуту країни. Водночас право розвитку покладає на суб'єктів міжнародних економічних відносин обов'язок безпосередньо не лише брати участь у цьому процесі, а й не перешкоджати йому, створювати сприятливі умови розвитку. Країни мають право самостійно визначати шляхи свого розвитку і забезпечувати його здійснення. Своєю чергою, проведення економічного розвитку передба-

чає необхідність впровадження процесів індустріалізації і модернізації виробничих потужностей, диверсифікації торговельних відносин. Важливим елементом здійснення права на розвиток виступає розроблення дієвих механізмів міжнародної співпраці. Перетворення в цьому напрямі потребують скоординованості дій, взаємної відповідальності й звітності, заінтересованості та ефективності. Саме посилення прозорості й підзвітності у використанні допомоги на розвиток сприятиме створенню ефективних і взаємовигідних партнерських відносин у цій сфері.

Актуальність питання розвитку віддзеркалюють міжнародні відносини і на європейському континенті. До ядра ідеї сталого розвитку Європи входить визнання необхідності сталого розвитку європейських суспільств, здатних забезпечувати свободу і гідне життя своїм громадянам. Основні смисли та імперативи ідеї Європи – свобода, рівність, солідарність, верховенство права, людська гідність, благоговіння перед життям, толерантність, загальнолюдські цінності та християнська етика – є комплементарними настановами, що посилює їх впливовість і значущість як регуляторів сталого розвитку.

Рік 2015 – середина строку виконання Європейським Союзом амбітного плану «Європа 2020» – це стратегія соціально-економічного розвитку Європейського Союзу на період до 2020 року. Цей документ прийнятий Європейською Радою навесні 2010 р., коли Старий світ, як і більшість держав, оговтувалися після глобальної фінансової кризи, яка ще й досі лихоманить окремі країни-члени ЄС. Документ, прийнятий у такий непростий час, мав визначити чіткий вектор руху європейських країн до соціально-економічного благополуччя, а отже, і гідного життя європейців, шляхом подолання бідності та безробіття. Проте в нових реаліях, які виникли останнім часом, він вимагає коректив.

Нині загальна ситуація в Європейському Союзі характеризується послабленням євроінтеграційних спрямувань. Через фінансово-економічну кризу ЄС, що виникла і триває у низці держав-членів, зростає безробіття (Іспанія, Греція, Італія), яке посилює серед європейців євроскептичні та ультраправі настрої, а також провокує радикально-екстремістські рухи. Розпочинаються відцентрові процеси – початок виходу Великобританії з Європейського Союзу, внаслідок проведеного референдуму у 2016 році. Разом із тим, громадяни країн ЄС, котрі переживають кризові періоди, як свідчать соціологічні опитування, довіряють власним національним урядам ще менше, ніж керівництву у Брюсселі. Тому, мабуть, проблему варто шукати саме в національній політиці деяких держав.

Політичне керівництво ЄС прагне до розширення та поглиблення власного внутрішнього ринку, що необхідно для економічного зростання і, відповідно, розвитку ринку праці в теперішній час. Проте ми все ж бачимо певні тенденції націоналізації економік країн ЄС. Реагуючи на зовнішньополітичну кон'юнктуру, державам європейського континенту необхідно об'єднуватися з допомогою виконання соціально-економічних програм задля забезпечення сталого розвитку та водночас гідного рівня життя.

Основними завданнями стає пошук ефективніших шляхів для вирішення загальноєвропейських проблем, серед яких і розробка додаткових заходів зі створення робочих місць, і забезпечення сталого економічного зростання в державах-членах ЄС, що, безперечно, вплине на якість життя населення.

Одним із основних напрямів здійснення соціально-економічної політики є боротьба з бідністю та безробіттям. Основна мета цього напрямку діяльності ЄС – гарантувати соціальне і територіальне співробітництво проти бідності, підвищити значущість цієї проблеми і визнати основні права людей, що знаходяться в тяжкому становищі, дати їм можливість гідного життя. Деякі завдання успішно розв'язуються, проте окремі, зважаючи на все нові й нові виклики, які постають перед європейськими лідерами, вимагають додаткових зусиль для їх здійснення.

Так, Європейському Союзу задля реалізації поставлених цілей і забезпечення загального добробуту людей доводиться посилено працювати у кількох напрямках:

- створювати основу для кооперації, обміну досвідом та результатами у сфері боротьби з бідністю, а також здійснювати конкретні дії на підтримку людей в тяжкому становищі;
- розробляти та впроваджувати програми підтримки соціальних інновацій для найбільш незахищених верств населення;
- вживати заходів для оцінки адекватності і стійкості до суспільних змін, заходів соціального захисту, пенсійних систем, виявляючи шляхи кращого доступу до систем охорони здоров'я.

На національному рівні держави-члени ЄС також повинні посилено працювати в таких напрямках: розробити і впровадити заходи для незахищених груп людей, розгорнути програми соціального захисту та пенсійну систему для гарантії отримання пропорційного доходу та охорони здоров'я незахищеними верствами суспільства.

Не варто також забувати, що на зовнішньополітичному напрямі ЄС намагається активізувати діяльність, спрямовану на закріплення своєї провідної ролі при вирішенні актуальних міжнародних проблем, зокрема й соціально-економічних, у зонах своїх стратегічних інтересів, – у країнах-учасницях «Східного партнерства», «Середземноморському союзі», на Близькому Сході (у Сирії, Іраку і Палестині).

Адаптація до зміни клімату не проста, адже вона вимагає створення нових інститутів, впровадження нових політик, надходження нових коштів, а найголовніше – нових форм мислення. Однак найближчі інвестиції у цю проблему призведуть до довгострокових вигід. Основами ґрунтовної й успішної адаптації є політична воля, належні наукові дослідження та оцінка, а також різноманітний набір заходів. Зміна клімату вплине на всі галузі суспільства, на деякі більше, ніж на інші, на одні – краще, на інші – гірше. Внаслідок цього всі представники суспільства мають бути залучені до адаптації, однак лідерами повинні бути національні,

регіональні та місцеві органи влади⁷. Європейська Комісія у 2012 р. представила нову Програму дій Союзу з охорони навколишнього середовища до 2020 року «Жити добре, в межах можливостей нашої планети», яка буде керівною для екологічної політики на період до 2020 року. Ця політика спрямована на підвищення екологічної сталості в Європі та перетворення ЄС у інклюзивну і сталу «зелену» економіку⁸.

Таким чином, соціально-економічна політика ЄС має стосунок не тільки до держав у середині ЄС, а також може слугувати хорошим орієнтиром для держав-кандидатів і сусідів ЄС, які можуть вибудувати свою політику, ґрунтуючись на запропонованих Європою цілях і завданнях. Сучасна ідея Європи і концептуалізація сталого розвитку як способу існування розвинутих європейських країн утворюють спільне смислове поле, що містить у собі потужний потенціал суспільного оновлення.

Сталий розвиток і протекціонізм: конфлікт інтересів. Сучасна глобальна криза засвідчила неспроможність глобалізації з її рушійними силами, спрямованими на політику заміщення держав і національних господарських систем наднаціональними інститутами і проголошенням провідної ролі ринку та його принципів. Отже, стан глобалізації на сьогодні кризовий⁹. Сталий розвиток – це розвиток, який має породжувати економічне зростання, справедливо розподіляти його результати, сприяти відновленню навколишнього середовища більше, ніж руйнувати його, приводити до розширення можливостей людей, а не їх збіднення. Це розвиток, спрямований на збереження природи, збереження зайнятості, що має сприяти реалізації людських прав. Концепція сталого розвитку передбачає досягнення високих соціально-економічних показників у країні за збереження навколишнього середовища. Два найважливіших вектори ХХІ ст. полягають у подоланні бідності та управлінні зміною клімату. Успішне вирішення цієї проблеми залежить від визнання їх тісного взаємозв'язку та взаємодоповнювального характеру сталого розвитку, економічного зростання і відповідальності за клімат. Недаремно Н. Стерн, президент Британської Академії наук, зазначав, що необхідні заходи з управління зміною клімату – життєво важливі для кожної країни. Значення співпраці стало ще більш очевидним: багаті країни мають подавати відповідний приклад, надавати економічно ефективне фінансування, а всім країнам слід обмінюватися технологіями та інвестувати у технології¹⁰.

Водночас розвиток міжнародних відносин засвідчує інші тенденції. Глобалізм дійшов до своєї межі. Натомість у світових відносинах неупинно зростає тенденція до протекціонізму. Відбувається відродження державного суверенітету. Кожна держава відстоює насамперед власні інтереси і цілі, керуючись економічними складовими. Перебіг останніх світових подій свідчить, що США активно підривають мультилатералізм, як принцип побудови відносин між державами, що ґрунтується на механізмі багатосторонніх відносин. Так, вихід США із Тихоокеанського партнерства, проведення переговорів щодо виходу із зони вільної торгівлі з Мексикою та Канадою, небажання продовжувати співпрацю у рамках Паризької угоди – це ланки неупинно зростаючого протекціонізму власних інтересів. Протекціонізм стає нормою, а його прихованою формою стають односторонні нелегітимні обмеження, серед яких і обмеження на поставку та поширення технологій чи надання допомоги на розвиток. Ідеї відкритості торгівлі сьогодні дедалі більше відкидаються, причому часто тими, хто не так давно виступав їх прибічником. Отже, протиставлення економічного зростання і екологічної відповідальності може перешкодити втіленню перспектив сталого розвитку. Розвиток міжнародних економічних відносин засвідчує, що посилення втручання держав у господарське життя з метою підвищення конкурентоспроможності національної економіки відбувається інколи, нехтуючи іншими питаннями, серед яких і сфера міждержавних кліматичних відносин. Водночас концепція сталого розвитку передбачає досягнення високих соціально-економічних показників при збереженні навколишнього середовища. Без переосмислення ідеї розвитку і переорієнтації держав з показників зростання як кількісних на показники розвитку як якісних вочевидь не можна сьогодні говорити про прогрес у цьому напрямі. Тому питання екології, клімату, соціальної нерівності – невід'ємна складова не лише міжнародно-правового рівня, а й національного. Новою парадигмою розвитку міжнародних відносин має стати розвиток від економічного зростання до сталого у широкому сенсі.

Наша держава також не стоїть осторонь загальносвітових процесів. За роки незалежності в Україні було здійснено кілька спроб створити та затвердити на законодавчому рівні Концепцію сталого розвитку країни, жодна з яких не увінчалась успіхом. Запропоновані проекти Концепції відображені у таких офіційних документах: 1) Проект Закону про Концепцію сталого розвитку України (№ 3234 від 25.04.2001), який було заслухано на засіданні Верховної Ради України 7 березня 2002 р. та не прийнято; 2) Проект Закону про Концепцію переходу України до сталого розвитку (№ 3234-1 від 19.12.2001), Концепцію заслухано на засіданні Верховної Ради України 7 березня 2002 р. та не прийнято; 3) Проект постанови про Концепцію переходу України до сталого розвитку (№ 5749 від 02.07.2004), питання розглянуто на засіданні Верховної Ради України, проект не підтримано (06.10.2005). Крім того, було напрацьовано проекти концепцій, що не дійшли до стадії проекту закону. Серед них слід відзначити ще один «Проект Концепції переходу України до сталого розвитку», який був розроблений НАН України та направлений до Кабінету Міністрів України у 2012 році¹¹.

Наведене свідчить про незавершеність процесу. Разом із тим вважаємо, що реалізація основ сталого розвитку на національному рівні можлива за умов подолання економічних потреб, вирішення екологічних викликів сьогодення і задоволення соціальних очікувань. Цей процес створить передумови для втілення відповідних договірних ініціатив на міжнародному рівні.

Отже, країни мають право самостійно визначати шляхи свого розвитку і забезпечувати його здійснення. Своєю чергою, економічний розвиток передбачає необхідність впровадження процесів індустріалізації і модернізації виробничих потужностей, диверсифікації торговельних відносин. Важливим елементом реалізації сталого розвитку виступає розроблення дієвих механізмів міжнародної співпраці. Саме посилення про-

зорості й підзвітності у використанні допомоги на розвиток сприятиме створенню ефективних і взаємовигідних партнерських відносин у цій сфері.

Незважаючи на прийняття Україною міжнародних зобов'язань, участь у різноманітних заходах та програмах ООН у сфері сталого розвитку, численні спроби створення органів, відповідальних за реалізацію концепції, інституційне середовище перебуває на дуже низькому рівні. Про це свідчать міжнародні рейтинги, в яких позицію України можна охарактеризувати як нижчу за середній рівень. Проблеми інституційного забезпечення сталого розвитку України потребують ефективного вирішення. Відтак, основними напрямками активізації цього процесу є: підвищення обізнаності населення щодо необхідності реалізації концепції сталого розвитку; створення відповідальних за впровадження концепції сталого розвитку органів державної влади та у складі органів місцевого самоврядування; налагодження взаємодії на міжнародному, національному та мікрорівні; розроблення та практичне втілення програм, стратегій, планів сталого розвитку на основі позитивного світового досвіду; здійснення контролю та оцінювання ефективності діяльності у напрямі сталого розвитку України; активна пропаганда ідей сталого розвитку в наукових, навчальних, бізнесових колах тощо.

¹ Декларация про встановлення Нового міжнародного економічного порядку // Международное право в документах : учеб. пособ. / сост.: Н. Т. Благова, Г. М. Мелков ; 5-е изд., перераб. и доп. – М. : ООО Полиграф Опт, 2004. – С. 321–325.

² Войтович С. А. Принципы международно-правового регулирования межгосударственных экономических отношений / С. А. Войтович. – К. : УМК ВО, 1988. – С. 75–76.

³ Там само. – С. 75–78; 92–93.

⁴ Дюмулен И. И. Конференции ООН по торговле и развитию (ЮНКТАД) 50 лет / И. И. Дюмулен // Российский внешнеэкономический вестник. – 2014. – № 8. – С. 16–17.

⁵ Лимская декларация: Путь к достижению всеохватывающего промышленного развития. Резолюция XV сессии Генеральной конференции ЮНИДО GC.15/Res.1 : [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.unido.org/fileadmin/user.../Lima_Declaration_RU_web.pdf

⁶ Маслова С. В. Принцип права на развитие в современном международном праве / С. В. Маслова // NB: Международное право. – 2013. – № 2 : [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.c-notabene.ru/wl/article_5108.html#1

⁷ Ерик Е. Массей. Досвід Європейського Союзу в адаптації до зміни клімату та застосування його в Україні. – 2012. – 40 с. : [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.osce.org/uk/ukraine/104020?download=true>

⁸ Політика та право ЄС з питань, що стосуються довкілля: посіб. / Підготовлено експертом проекту В. Бізек. – К., 2013 : [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.greenmind.com.ua/images/meropriyatiya/EC-LEG-Textbook-UA.pdf>

⁹ Осьмова М. Н., Клавдиенко В. П., Глуценко Г. И. Глобальные вызовы устойчивому развитию мировой экономике : учеб. пособ. / М. Н. Осьмова, В. П. Клавдиенко, Г. И. Глуценко. – М.: Экономический факультет МГУ имени М. В. Ломоносова, 2015. – С. 3–12.

¹⁰ Стерн Н. Дорога «низкоуглеродного» развития / Н. Стерн // Финансы и развитие. – 2015. – Вып. 52. – № 4.

¹¹ Мартюшева О. О. Проекти концепції сталого розвитку України: можливість їх вдосконалення та застосування : аналітична записка / О. О. Мартюшева : [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.niss.gov.ua/articles/1566/>

Резюме

Харчук О. О. Сталій розвиток на сучасному етапі міжнародних відносин.

У статті розглянуто проблему реалізації права на розвиток в міжнародному економічному праві в контексті розвитку міжнародного співробітництва. Розглянуто нормативну складову права на розвиток. Проаналізовано зв'язок права на розвиток з системою принципів міжнародного економічного права. Визначено нормативне закріплення елементів права на розвиток в міжнародно-правових актах. Показано застосування права на розвиток в практиці міжнародних організацій. Зокрема, увагу приділено проблемам розвитку в практиці ЮНКТАД, ЮНИДО, СОТ та ін. Також, в статті розглянуто роль права на розвиток в перебуванні сучасних міжнародних економічних відносин на рівноправній і взаємовигідній основі.

Ключові слова: право на розвиток, принцип, міжнародне економічне право, міжнародні економічні відносини, міжнародне співробітництво, міжнародні організації.

Резюме

Харчук А. А. Устойчивое развитие на современном этапе международных отношений.

В статье рассмотрено проблему реализации права на развитие в международном экономическом праве в контексте развития международного сотрудничества. Рассмотрена нормативная составляющая права на развитие. Проанализирована связь права на развитие с системой принципов международного экономического права. Определено нормативное закрепление элементов права на развитие в международно-правовых актах. Показано применение права на развитие в практике международных организаций. В частности, внимание уделено проблемам развития в практике ЮНКТАД, ЮНИДО, ВТО и др. Также, в статье рассмотрено роль права на развитие в перестройке современных международных экономических отношений на равноправной и взаимовыгодной основе.

Ключевые слова: право на развитие, принцип, международное экономическое право, международные экономические отношения, международное сотрудничество, международные организации.

Summary

Kharchuk O. Sustainable development at the modern stage of international relations.

The article deals with the problem of the realization of the right to development in international economic law in the context of the development of international cooperation. The normative component of the right to development is considered. The relationship

between the right to development and the system of principles of international economic law is analyzed. The normative fixing of the elements of the right to development in international legal instruments is defined. The application of the right to development in the practice of international organizations is shown. In particular, attention is paid to the problems of development in the practice of UNCTAD, UNIDO, WTO, etc. Also, the article considers the role of the right to development in the restructuring of modern international economic relations on an equal and mutually beneficial basis.

Key words: the right to development, the principle, international economic law, international economic relations, international cooperation, international organizations.

УДК 341.171

Т. О. КОРТУКОВА

Тамара Олександрівна Кортукова, аспірант, викладач Київського університету права НАН України

ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ В ІМІГРАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Співробітництво України з Європейським Союзом в імміграційній сфері є надзвичайно важливим та актуальним питанням сьогодення. По-перше, це зумовлено євроінтеграційними прагненнями України, які закріплені в Законі України (далі – ЗУ) «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики»¹ від 2010 р., ЗУ «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС»² від 2011 р., Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року³ від 2017 р. та інших нормативно-правових актах. При цьому рамки співробітництва між цими сторонами встановлені в Угоді про Асоціацію між Україною та ЄС⁴, яка набула чинності 1 вересня 2017 року. По-друге, відповідно до статистичних даних Євростату станом на 2016 р. близько 500 тисяч українських громадян отримали дозвіл на проживання в ЄС, з них 6,1 % з метою навчання та 75,2 % – з метою працевлаштування⁵. Ці цифри свідчать про те, що українським громадянам надано найбільшу кількість дозволів на проживання в ЄС.

Окремо постає питання еміграції висококваліфікованих працівників, що зумовлює процес відтоку інтелектуального капіталу країни та відсутності системи залучення висококваліфікованих працівників із-за кордону. При цьому необхідно погодитись з Ф. Дювелом, який наголошує, що Україна не має узгодженої політики щодо імміграції та надання притулку. Причиною цього є неефективність та корумпованість влади⁶. Враховуючи Регламент ЄС 1289/2013, який вводить механізм призупинення безвізового режиму⁷ від 2013 р., внесення поправок до нього від 2017 р.⁸ та першу доповідь щодо дії механізму призупинення безвізового режиму⁹ від 2017 р. вищезазначена проблема може спричинити введення в дію механізму призупинення безвізового режиму для України. До того ж, до проблем, виділених Ф. Дювелом, додаються ще проблеми, визначені у доповіді Управління Верховного комісара ООН у справах біженців від 2017 року. Зокрема, це расизм та ксенофобія, погана економічна ситуація, законодавчі розбіжності тощо¹⁰.

Тому, беручи до уваги вищезазначені актуальні проблеми, існує необхідність подальших наукових пошуків щодо збільшення позитивного та зменшення негативного впливу від міграційних процесів, зокрема у напрямках дослідження та аналізу правового механізму регулювання співробітництва України та Європейського Союзу в імміграційній сфері.

Питанню співробітництва України з Європейським Союзом в імміграційній сфері приділяли увагу такі вітчизняні вчені, як: В. Муравйов, З. Макаруха, І. Лапшина, Н. Мушак, О. Малиновська та інші. Необхідно зауважити, що іноземні науковці, також вивчали цю тематику, зокрема це: Л. Жизномірська, Ф. Дювел та інші.

Мета дослідження включає аналіз сучасного стану правового механізму співробітництва України з Європейським Союзом в імміграційній сфері.

Сучасними пріоритетними сферами співробітництва між Україною та ЄС в імміграційній сфері є питання управління кордонами, надання притулку, візова політика, регулювання питань робочої міграції, боротьба з нелегальною міграцією та торгівлею людьми. Правовою основою співробітництва України та ЄС в імміграційній сфері є Угода про Асоціацію між Україною та ЄС від 2014 року; Угода між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію від 2007 року; Робоча домовленість щодо встановлення оперативного співробітництва між Адміністрацією Державної прикордонної служби України і Фронтексом від 2007 року; Регламент ЄС № 1931/2006 про місцевий прикордонний рух. Крім того, Україна співпрацює з ЄС щодо імміграційних питань в рамках Східного партнерства, Празького процесу та Будапештського процесу.

Сучасне співробітництво в імміграційній сфері відбувається в рамках Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС на основі принципів верховенства права та поваги до прав людини і основоположних свобод. Безпосередньо регулювання такого співробітництва закріплено в ст. ст. 16, 17, 18, 19 Угоди про асоціацію. Таке закріплення положень відображає активізацію діалогу між Україною та ЄС у сфері імміграції, притулку та